

ΝΟΜΙΚΗ ΣΧΟΛΗ

ΠΡΩΤΟΚΟΛΛΗΘΗΚΕ ΣΤΙΣ 18-5-2015

Αριθμός..... 793

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ
ΝΟΜΙΚΗ ΣΧΟΛΗ
ΤΟΜΕΑΣ ΔΗΜΟΣΙΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ & ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΕΠΙΣΤΗΜΗΣ

Αν. Καθηγητής Κωνσταντίνος Γώγος
Τηλ. 2310997170
kgogos@law.auth.gr

Προς την Ειδική Επταμελή Επιτροπή για την εξέλιξη του
κ. Ακρίτα Καϊδατζή σε θέση
Επίκουρου Καθηγητή της Νομικής Σχολής Α.Π.Θ.

Θεσσαλονίκη, 18.5.2015

Έκθεση Αξιολόγησης
(ά. 19 παρ. 4 ν. 4009/2011)

Σε συνέχεια του υπ' αριθμ. 694/6-4-2015 εγγράφου του Κοσμήτορα της Νομικής Σχολής Α.Π.Θ. σχετικά με την αξιολόγηση της υποψηφιότητας του κ. Ακρίτα Καϊδατζή για την εξέλιξη στη βαθμίδα του Επίκουρου Καθηγητή της Νομικής Σχολής Α.Π.Θ. με γνωστικό αντικείμενο «Συνταγματικό δίκαιο» επιθυμώ να θέσω υπόψη σας τα εξής:

Ο κ. Καϊδατζής ανήκει αναμφίβολα στους πιο δυναμικούς νέους επιστήμονες του ελληνικού δημοσίου δικαίου, με ερευνητικό έργο στην Ελλάδα, τη Γερμανία και το Ηνωμένο Βασίλειο. Το συγγραφικό έργο που παρουσιάζει στη βαθμίδα του λέκτορα είναι εξαιρετικά πλούσιο και πολυσιχιδές. Πρόκειται καταρχάς για μια ογκώδη μονογραφία ιστορίας του συνταγματικού δικαίου με τίτλο «*Ιστορία του δικαστικού ελέγχου των νόμων στην Ελλάδα 1844-1935*». Ήδη ο τίτλος αποκαλύπτει ότι ο συγγραφέας αντιμετωπίζει το πρόβλημα του ελέγχου συνταγματικότητας των νόμων, στο οποίο τίθεται το κύριο βάρος της μελέτης, ως μία –ίσως τη σημαντικότερη- όψη ενός ευρύτερου αντικειμένου, το οποίο περιλαμβάνει και τον δικαστικό έλεγχο του υποστατού, της διαδικασίας κατάρτισης, του περιεχομένου και των ορίων του νόμου. Ήδη το αντικείμενο της μελέτης διαγράφεται με τρόπο πρωτότυπο και πλούσιο.

Η εργασία καλύπτει το χρονικό διάστημα από το μέσο του 19^{ου} αιώνα έως και τη δεκαετία του 1930 και διαρθρώνεται σε δύο μεγάλα μέρη: το πρώτο αφορά την εισαγωγή του δικαστικού ελέγχου και φθάνει μέχρι το κίνημα του 1909, ενώ το δεύτερο έχει ως αντικείμενο την

εδραίωση του ελέγχου, στα 25 έτη που ακολούθησαν. Σε μια εισαγωγική ενότητα έχουν προηγουμένως παρουσιασθεί τα θεωρητικά προλεγόμενα της εισαγωγής του δικαστικού ελέγχου των νόμων. Το έργο κλείνει με μια συνθετική παρουσίαση συμπερασμάτων.

Το πρώτο μέρος του έργου αναδεικνύει, πριν από τη γνωστή ΑΠ 23/1897, όλη τη νομολογιακή διαδρομή που προηγήθηκε, με σημαντικούς σταθμούς την ΑΠ 198/1847 και την ΑΠ 18/1871. Πρόκειται για μια εξαιρετικά λεπτομερή αναδίφηση, προϊόν κοπιώδους και σχολαστικής έρευνας σε συλλογές και περιοδικά της εποχής, η οποία αφορά όχι μόνο την αεροπαγίτικη νομολογία, αλλά και εκείνη των κατώτερων δικαστηρίων. Ταυτόχρονα ο συγγραφέας αναδεικνύει τις απόψεις της θεωρίας, τις επιρροές που αυτές άσκησαν στα δικαστήρια, αλλά και τα πολιτικά συμφραζόμενα, στα οποία η εργασία αποδίδει εξαιρετική σημασία. Εντοπίζονται τα θεμέλια του ελέγχου συνταγματικότητας στον έλεγχο του υποστατού του νόμου, επισημαίνεται η θεμελίωση κανόνων που ισχύουν *grosso modo* μέχρι και σήμερα (απαράδεκτο του ελέγχου της νομοθετικής διαδικασίας, επιταγή σύμφωνης ερμηνείας προς το Σύνταγμα) και επισημαίνονται τα αδύναμα σημεία της ΑΠ 23/1897, μιας απόφασης μάλλον δικαστικής σκοπιμότητας, η οποία εν τέλει όμως πραγματοποίησε το μείζον άλμα προς τον έλεγχο συνταγματικότητας των νόμων.

Το δεύτερο μέρος του έργου αφορά σε πλέον σε χρόνια στα οποία η επιστήμη του συνταγματικού δικαίου έχει ωριμάσει, ενώ αναδεικνύεται πλέον και το Συμβούλιο της Επικρατείας ως μείζον *forum* δικαστικού ελέγχου τήρησης του Συντάγματος. Κυριαρχεί το πρόβλημα του ελέγχου συνταγματικότητας των νόμων σε περιόδους κρίσης, εθνικής, πολιτικής και οικονομικής. Την υπόθεση της αποζημίωσης για ναυτικές επιτάξεις των βαλκανικών πολέμων (1914), η οποία δίνει τη δυνατότητα στον συγγραφέα να παρουσιάσει και να σχολιάσει κριτικά τις θεωρητικές τοποθετήσεις της εποχής, ακολουθεί μια περίοδος στην οποία ο δικαστικός έλεγχος συνταγματικότητας μαραίνεται, στο κλίμα του εθνικού διχασμού, για να αναβιώσει εκ νέου από τις αρχές της δεκαετίας του 1920, ιδίως με αφορμή υποθέσεις αναγκαστικών απαλλοτριώσεων. Ο συγγραφέας πραγματεύεται σε μεγάλη έκταση την αντιμετώπιση των καταστάσεων πολιτειακής ανωμαλίας που χαρακτηρίζουν αυτή την περίοδο και προχωρεί στην ιστορική φάση της εμπέδωσης του ελέγχου συνταγματικότητας.

Στις υποθέσεις της Αεροπορικής Άμυνας, οι οποίες είναι σημαντικές και για το διοικητικό δίκαιο, αναδύεται πλέον και ο ρόλος της του νεοϊδρυθέντος ΣτΕ, το οποίο, απαρνούμενο για το προκείμενο ζήτημα την παράδοση του γαλλικού δημοσίου δικαίου, έσπευσε να υιοθετήσει τον θεσμό του ελέγχου συνταγματικότητας των νόμων, όπως τον διαμόρφωσε η εγχώρια νομολογία των πολιτικών δικαστηρίων. Ο ιδιαίτερος δυναμισμός του Συμβουλίου στον τομέα αυτό εξηγείται από τον συγγραφέα απολύτως πειστικά, με αναφορά στις εξουσίες του ακυρωτικού δικαστή και τη φύση της διοικητικής δίκης. Η μελέτη επισημαίνει τάσεις στην πρώιμη εκείνη νομολογία του ΣτΕ, ορισμένες εκ των οποίων και σήμερα αποτελούν τη ζώσα κληρονομιά του ελληνικού συνταγματισμού, όπως λ.χ. η στέγαση της οικονομικής ελευθερίας

στις συνταγματικές διατάξεις περί προσωπικής ελευθερίας. Οι μείζονες από νομικής και πολιτικής απόψεως αποφάσεις του Συμβουλίου αναλύονται εξαντλητικά, με σχολιασμό των εισηγήσεων και της σχετικής αρθρογραφίας στον νομικό τύπο.

Στο τελευταίο και συνθετικό τμήμα του έργου, ο συγγραφέας επεξεργάζεται ορισμένα από τα βασικά ερευνητικά πορίσματα που εντοπίζονται ήδη στις επιμέρους ενότητες. Ο έλεγχος συνταγματικότητας των νόμων αναδεικνύεται ως ένα προϊόν αμιγώς της ελληνικής νομικής σκέψης και όχι απόρροια ξένων επιρροών. Σε μια εποχή, στην οποία με ιδιαίτερη προθυμία ο νομοθέτης άκριτα εισάγει αλλοδαπές ρυθμίσεις, η υπενθύμιση αυτή διατηρεί τη σημασία της. Περαιτέρω, το συμπέρασμα της έρευνας του συγγραφέα, ότι ο δικαστικός έλεγχος της συνταγματικότητας των νόμων αντλεί τις καταβολές του από το έργο των δικαστών της ουσίας και των θεωρητικών του αστικού δικαίου ενισχύει τη θέση του έργου ότι βασικό ρόλο διαδραμάτισε η ανάδειξη της πλήρους κανονιστικότητας του Συντάγματος στο ελληνικό δίκαιο του 19^{ου} αιώνα. Στο 20^ο αιώνα δεσπόζει σταδιακά η νομολογία του ΣΤΕ, ως του κατ' εξοχήν, πλέον, δικαστηρίου ελέγχου συνταγματικότητας.

Η μονογραφία του κ. Καϊδατζή παρουσιάζει τα πλήρη χαρακτηριστικά μιας διατριβής επί υφηγεσία, όπως την γνώριζε παλαιότερα το ελληνικό πανεπιστήμιο. Αποτελεί αποτέλεσμα εξαντλητικής έρευνας των πρωτογενών πηγών, νομολογιακών και βιβλιογραφικών, οι οποίες παρουσιάζονται συσχετισμένες στην ιστορική τους εξέλιξη και εξηγούνται με βιογραφικά στοιχεία των κύριων πρωταγωνιστών και πυκνές αναφορές στα πολιτικά δρώμενα της εποχής. Ο συγγραφέας μας προσφέρει ένα πραγματικό πανόραμα του 19^{ου} και των τριών πρώτων δεκαετιών του 20^{ου} αιώνα, εντός των οποίων ο έλεγχος της συνταγματικότητας του νόμου σταδιακά ανδρώνεται, δικαιολογείται θεωρητικά και αποτελεί παράγοντα που επηρεάζει την πολιτική ζωή της χώρας. Δεν θα ήταν καθόλου υπερβολή να πει κανείς ότι η μονογραφία του κ. Καϊδατζή προορίζεται να αποτελέσει έργο αναφοράς στο αντικείμενο της ιστορίας του ελληνικού συνταγματικού δικαίου.

Εκτός της μονογραφίας αυτής ο κ. Καϊδατζής υπέβαλε προς κρίση τη μετάφραση από την αγγλική γλώσσα έργου του Mark Tushnet με αντικείμενο τον έλεγχο συνταγματικότητας των νόμων, καθώς και έναν μεγάλο αριθμό από δημοσιευμένα άρθρα, ερμηνείες κωδίκων και σχόλια δικαστικών αποφάσεων.

Από τα έργα αυτά, ιδιαίτερα πρέπει να επισημανθεί καταρχάς η εργασία «Το δικαίωμα δωρεάν παιδείας μεταξύ (συνταγματικού) δικαίου και (νομοθετικής) πολιτικής». Εδώ ο συγγραφέας προβάλλει τη θέση ότι είναι δυνατή -και ενδεχομένως συνήθης- η νομική αποδυνάμωση μιας συνταγματικής ρύθμισης, ιδίως ενός συνταγματικού δικαιώματος, όταν το δικαίωμα αυτό δεν αναδεικνύεται στον κοινωνικό διάλογο και στην πολιτική αντιπαράθεση, αλλά αντιθέτως αποτελεί αντικείμενο διαρκούς και υφέρπουσας υπονόμησης από τον νομοθέτη. Το δίκαιο δέχεται έτσι και αφομοιώνει τις επιρροές της πολιτικής ζωής, οι δε πρακτικές πολιτικής ανοχής μετατρέπονται σταδιακά σε συνταγματική ερμηνεία. Με λίγη

υπερβολή θα μπορούσε κανείς να πει ότι, όπως και το ιδιωτικό δίκαιο, έτσι και το δημόσιο, *vigilantibus scriptum est*. Αναδεικνύεται έτσι η ιστορικότητα της συνταγματικής ερμηνείας, ο «ζωντανός» χαρακτήρας του Συντάγματος· όπως και κάθε άλλη ερμηνεία, έτσι και η ερμηνεία του Συντάγματος διαμορφώνεται από τον ιστορικό περίγυρο, τα πολιτικά, κοινωνικά και ιδεολογικά ρεύματα που επικρατούν στη χώρα, όπως αυτά αποτυπώθηκαν στην προηγηθείσα πολιτική πρακτική και εν προκειμένω επέτρεψαν τον περιορισμό του εύρους της συνταγματικής εγγύησης της δωρεάν ανώτατης εκπαίδευσης.

Μεγάλη προσοχή στον επιστημονικό διάλογο έχει προσελκύσει η μελέτη του κρινόμενου με θέμα τον δικαστικό έλεγχο του «Μνημονίου». Αφετηρία του συγγραφέα είναι μια διάκριση μεταξύ της έννοιας του ελέγχου (αντι)συνταγματικότητας έναντι της γενικότερης έννοιας του «συνταγματικού ζητήματος»: το τελευταίο αναφέρεται γενικά κάθε διαφωνία ως προς τον τρόπο με τον οποίο «ένα πολιτειακό όργανο ερμηνεύει συνταγματικές διατάξεις και ερμηνεύει συνταγματικούς κανόνες». Με οξυδέρκεια ο συγγραφέας παρατηρεί ότι το Μνημόνιο έθεσε περισσότερο «συνταγματικά ζητήματα» και λιγότερο ζητήματα συνταγματικότητας· πρόκειται για «μεγάλη πολιτική», όπως χαρακτηρίζει ο συγγραφέας, η οποία πράγματι, ως εκ της φύσεως των σφαιρικών ρυθμίσεων που επέρχονται, επιδέχεται μόνον μειωμένης έντασης δικαστικό έλεγχο συνταγματικότητας. Ο υποψήφιος προτείνει στις περιπτώσεις αυτές τον πολιτικό αγώνα, αντί του δικαστικού, ως αποτελεσματικότερο μέσο για την προάσπιση του πνεύματος των συνταγματικών διατάξεων. Πολύ σημαντική είναι η καταγραφή στη μελέτη των συνταγματικών ζητημάτων (και όχι ζητημάτων συνταγματικότητας) που αναφέρονται σε σχέση με το Μνημόνιο και αφορούν ιδίως την ανατροπή των προηγούμενων ισορροπιών μεταξύ εσωτερικής και διεθνούς εξουσίας, Βουλής και εκτελεστικής λειτουργίας, πολιτικής και οικονομίας. Τα φαινόμενα αυτά, γνωστά και από παλαιότερα, αναδύονται πλέον με σαφήνεια στο Μνημόνιο και τη συνοδευτική του νομοθεσία. Αυτά τα ζητήματα δεν αντιμετωπίζονται αποτελεσματικά, κατά την ορθή αντίληψη του συγγραφέα, στο πλαίσιο μιας διοικητικής δίκης, αλλά μπορούν μόνον να αποτελέσουν πρόσφορο αντικείμενο πολιτικών διεκδικήσεων και αγώνα.

Εξαιρετική πρωτοτυπία παρουσιάζει η μελέτη του Ακρίτα Καϊδατζή που έχει ως αφορμή την απόφαση ΑΕΔ 7/2011 και υπεισέρχεται στα προνόμια, δικονομικά και ουσιαστικού δικαίου, με τα οποία η νομοθεσία μας εξοπλίζει το Δημόσιο ως διάδικο και οφειλέτη. Η εργασία ανακεφαλαιώνει τα προνόμια αυτά και εξετάζει τη σχετική νομολογία του Δικαστηρίου του Στρασβούργου. Το ενδιαφέρον εστιάζεται στο προνόμιο της τοκοφορίας μιας απαίτησης εις βάρος του Δημοσίου το πρώτον μετά την έγερση αγωγής: Ο νομοθέτης απαιτεί άραγε την άσκηση καταψηφιστικής αγωγής, όπως δέχθηκε η νομολογία του ΑΠ, ή αρκείται και στην αναγνωριστική αγωγή, όπως έκρινε το ΣτΕ; Η νομολογιακή διαφωνία αυτή, η οποία απασχόλησε το ΑΕΔ στην απόφαση 7/2011, δίνει την ευκαιρία στο συγγραφέα για μια εις βάθος εξέταση της φύσης της δικαιοδοτικής εξουσίας του Ανώτατου Ειδικού Δικαστηρίου στην περίπτωση της άρσης αμφισβήτησης για την έννοια διατάξεων τυπικού νόμου. Στη

μελέτη υποστηρίζεται η άποψη ότι το ΑΕΔ δεν δικαιούται μόνον να ερμηνεύσει την κρίσιμη διάταξη, αλλά και να την παραμερίσει ως αντισυνταγματική. Η άποψη αυτή τείνει να μας βρει σύμφωνους· αν και η δικαιοδοσία του ΑΕΔ είναι ειδική, και ως εκ τούτου στενά ερμηνευτέα, το δικαστήριο αυτό δεν παύει να αποτελεί όργανο του κράτους που δεσμεύεται από το Σύνταγμα και δεν μπορεί να αποστεί από αυτό κατά την άσκηση της δικαιοδοτικής του αρμοδιότητας. Η μελέτη αναλύει μια όψη της δικαιοδοσίας του ΑΕΔ που δεν έχει απασχολήσει τη θεωρία όσο θα έπρεπε και αντιμετωπίζει το πρόβλημα των προνομίων του Δημοσίου με ασυνήθιστη διεισδυτικότητα.

Ο κ. Καϊδατζής καταδεικνύει στο έργο του, ήδη πολύ εκτενές, μεγάλη αγάπη για την επιστήμη του δημοσίου, ιδίως του συνταγματικού, δικαίου. Είναι πολυγραφότατος και καλύπτει ένα μεγάλο φάσμα αντικειμένων, κινείται δε με εξαιρετική άνεση και στο δικονομικό πεδίο. Πρωτοτυπεί στις αναλύσεις του και δεν διστάζει να υποστηρίξει τολμηρές απόψεις. Το έργο του βρίσκεται σε επαφή με τα αμερικανικά, προπάντων, ρεύματα συνταγματικής ερμηνείας, με όποια πλεονεκτήματα και μειονεκτήματα έχουν αυτά, και τείνει προς την έντονη ανάδειξη του πολιτικού υποβάθρου των νομικών προβλημάτων. Οπωσδήποτε όμως, σε αρκετές εργασίες του, ο κρινόμενος δείχνει ότι κατέχει απολύτως και τις κλασικές ερμηνευτικές μεθόδους του συνταγματικού δικαίου, όπως είναι αυτές γνωστές στη νομική παράδοση της ηπειρωτικής Ευρώπης. Το έργο του έχει ουσιαστική αξία, η οποία αναγνωρίζεται από όλη την επιστημονική κοινότητα.

Ο κ. Ακρίτας Καϊδατζής είναι ένας εξαιρετικός συνάδελφος στο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης. Διδάσκει με ιδιαίτερη αγάπη και είναι δημοφιλής στους φοιτητές του. Είναι αφοσιωμένος στην ακαδημαϊκή ζωή, την έρευνα και τη διδασκαλία, υποστηρίζει δε ενεργά τη διοίκηση τόσο της Νομικής Σχολής, όσο και του Πανεπιστημίου μας συνολικά. Είχα πολλές φορές την ευκαιρία να συνεργασθώ μαζί του στο πλαίσιο της Νομικής Επιτροπής του Πανεπιστημίου μας και πρέπει και από αυτό το σημείο να τον ευχαριστήσω για μια προσφορά που ήταν πάντοτε αυθόρμητη και εξαιρετικά αποτελεσματική.

Για τους λόγους αυτούς άποψή μου είναι ότι ο κ. Καϊδατζής με άνεση υπερκαλύπτει τις νόμιμες προϋποθέσεις για την εξέλιξη στη βαθμίδα του Επίκουρου Καθηγητή της Νομικής Σχολής Α.Π.Θ. στο γνωστικό αντικείμενο «Συνταγματικό δίκαιο», θέση για την οποία πολύ ευχαρίστως τον προτείνω στα αξιότιμα μέλη της Ειδικής Επταμελούς Επιτροπής.

Με ευγένεια,

Κωνσταντίνος Γώγος

Αν. Καθηγητής Νομικής Σχολής Α.Π.Θ.